

कैरबेट्टा इस्टेट, कोटागिरीचे व्यवस्थापन,

वि.

राजामणिकम आणि इतर.

(पी. बी. गजेंद्रगडकर आणि के. सी. दास गुप्ता, न्या.न्या.)

औद्योगिक वाद-ले-ऑफ भरपाई-पुन्हा सुरू करून

कामगारांच्या गोंधळामुळे विभाग बंद करणे

ले-ऑफ भरपाईचा दावा- लॉक आउट आणि ले-ऑफ,

भेद-औद्योगिक वाद कायदा, 1947), कलम 2 (1), 2 (केकेके),

25 सी, 25 ई (3), 33 सी.

अपीलकर्त्याच्या व्यवस्थापकावर त्याच्या कर्मचार्यांनी जोरदार

हल्ला केला, ज्यामुळे तो गंभीर जखमी झाला. कनिष्ठ विभागातील

कामगारांनी त्या विभागात काम करणाऱ्या कर्मचार्यांना तेथे काम

केल्यास मारून टाकू, अशी धमकीही दिली. त्यामुळे पुढील सूचना

मिळेपर्यंत हा विभाग बंद ठेवण्यात येईल, असे अर्जदाराला कळविणे भाग पडले. त्यानंतर कामगार अधिकाऱ्यांसमोर झालेल्या तडजोडीचा परिणाम म्हणून पुन्हा विभाग उघडण्यात आला. ज्या कालावधीत खालचा विभाग बंद होता, त्या कालावधीत व्यवस्थापनाने स्वतःच्या कारणास्तव विभाग चालविण्याचा निर्णय घेतला नाही, या कारणास्तव कामगारांनी औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ च्या कलम २५ सी अन्वये ले-ऑफ भरपाईचा दावा केला. अपीलकर्त्याचे उत्तर असे होते की, विभाग बंद करणे म्हणजे टाळेबंदी आहे जी परिस्थितीत ४ पूर्णपणे रास्त आहे आणि म्हणून कामगारांना कोणत्याही ले-ऑफ भरपाईचा दावा करण्याचा अधिकार नाही :

धरले ; (१) लॉक आउटची संकल्पना ले-ऑफपेक्षा

मूलतः वेगळी आहे आणि जिथे व्यवसाय बंद होणे म्हणजे

लॉक-आऊट खाली आहे, औद्योगिक विवाद कायद्याच्या

२(१) मध्ये, कायद्याच्या कलम २ (केकेके) अन्वये त्याला

ले-ऑफच्या कक्षेत आणणे अशक्य आहे.

(२) कलम २ (केकेके) मधील "इतर कोणतेही कारण" या शब्दाचा अर्थ त्या विभागात आधीच निर्दिष्ट केलेल्या कारणांशी संबंधित किंवा तत्सम असे कोणतेही कारण v. होय.

के. होझरी फॅक्टरी विरुद्ध लेबर अपील ट्रिब्युनल ऑफ इंडिया अँड एनी, ए.आय.आर. ४९८, मंजूर .

(३) खटल्याच्या वस्तुस्थितीच्या आधारे योग्य ठरलेला टाळेबंदी हा ले-ऑफ नव्हता आणि त्यामुळे कामगारांना कोणत्याही ले-ऑफ भरपाईचा दावा करण्याचा अधिकार नाही.

दिवाणी अपिलीय अधिकारक्षेत्र: सीआय विल अपील नंबर 91 ऑफ 1959.

कोईम्बतूर येथील कामगार न्यायालयाच्या २४ मार्च १९५८ च्या निर्णयातून विशेष परवानगीने अपील १९५८ च्या आर. पी. क्र. ३५ मध्ये करण्यात आले.

याचिकाकर्त्याच्या वतीने जी. बी. पै आणि सरदार बहादूर.

प्रतिवादींसाठी एम. के. राममूर्ती आणि टी. एस. वेंकटरमण.

1960. 24 मार्च । न्यायालयाचा निर्णय याद्वारे देण्यात आला

गजेंद्रगडकर, जे.—कोयंबटूर येथील कामगार न्यायालयाने २८ जुलै

१९५७ ते २ सप्टेंबर १९५७ या कालावधीसाठी आपल्या कामगारांना, प्रतिवादींना ले-ऑफ नुकसान भरपाई देण्याचे आदेशाविरुद्ध विशेष रजेद्वारे हे अपील निर्देशित करण्यात आले आहे. औद्योगिक वाद कायदा, 1947 च्या कलम 33 सी (2) अन्वये प्रतिवादींनी कामगार न्यायालयात दाखल केलेल्या तक्रारीवर हा आदेश देण्यात आला आहे.

उत्तरदात्यांच्या तक्रारीकडे जाणारी भौतिक वस्तुस्थिती सुरुवातीला थोडक्यात मांडली पाहिजे. २६ जुलै १९५७ रोजी अपीलकर्त्यांचे व्यवस्थापक श्री. रामकृष्ण यांना अपीलकर्त्यांच्या काही कामगारांनी मारहाण केली. त्यांना सहा फ्रॅक्चर झाले आणि त्यांना एक महिन्याहून अधिक काळ कुन्नूर आणि मद्रास येथील रुग्णालयात राहावे लागले. केल्लो डिव्हिजन म्हणून ओळखल्या जाणार् या विभागात काम करणार् या अपीलकर्त्यांच्या कर्मचार्यांना कामगारांनी देखील धमकावले होते. या धमक्यांचा परिणाम म्हणून कर्मचार्यांच्या तीन सदस्यांनी २७ जुलै १९५७ रोजी अपीलकर्त्याला पत्र लिहिले की, ते खालच्या

विभागात जाण्यास घाबरत आहेत आणि त्यांच्या जीवाला धोका असल्याने तेथे काम करणे त्यांना अशक्य आहे. खालच्या विभागातील टीएचसी चे कार्यकर्ते त्यांना धमकावत असल्याचे त्यांनी सांगितले.

की जर ते खालच्या विभागात काम करत असतील तर ते त्यांची हत्या करतील. आपल्या कर्मचार्यांकडून हे पत्र मिळाल्यावर अपीलकर्त्याने त्याच दिवशी कळवले की केलसो विभाग त्या दिवसापासून पुढील सूचना मिळेपर्यंत बंद ठेवण्यात येईल. या नोटीशीत संदर्भ होता मॅनेजरवर झालेल्या क्रूर हल्ल्याचा आणि खालच्या विभागात काम करण्याचा धोकापत्करण्यास टाळाटाळ करणाऱ्या फिल्ड स्टाफला एच ६१ डी ची + धमकी देण्यात आली होती. असे दिसते की केलसो विभाग 2 सप्टेंबर 1957 पर्यंत बंद होता, ज्या तारखेला तो उघडला गेला, जेव्हा प्रतिवादींनी यापुढे कोणताही त्रास होणार नाही असे आश्वासन, कामगार अधिकाऱ्यासमोर झालेल्या तडजोडीत दिले. २८ जुलै ते २ सप्टेंबर १९५७ या कालावधीत विभाग बंद राहिल्याच्या कालावधीसाठी छंटणीचा दावा केला जातो .

विभाग बंद होताच प्रतिवादींनी एसीआयच्या कलम

३३ अ अन्वये कामगार न्यायालयात (१९५७ चा क्र. ४३) तक्रार

केली ज्यात त्यांनी आरोप केला की त्यांना नोटीस किंवा

चौकशीशिवाय त्यांचे काम करण्यापासून रोखण्यात आले आहे

आणि त्यांनी परत वेतन आणि सेवेत सातत्य ठेवून

पुनर्वसनाच्या आदेशाचा दावा केला आहे. या तक्रारीच्या

सुनावणीवेळी अपीलकर्त्याने प्राथमिक आक्षेप घेतला की,

संबंधित बंद हा लॉक आऊट आहे आणि तो पूर्वग्रहानुसार

कामगारांच्या सेवेच्या अटींमध्ये बदल करणे किंवा सीएलएस

अंतर्गत बडतर्फी किंवा शिक्षेचा अर्थ नाही. अनुक्रमे कलम ३३

मधील अ आणि ब आणि त्यामुळे याचिका अकार्यक्षम होती . .

हा प्राथमिक आक्षेप कामगार न्यायालयाने कायम ठेवला आणि

३० नोव्हेंबर १९५७ रोजी ही तक्रार फेटाळून लावण्यात आली.

त्यानंतर प्रतिवादींनी ३१ जानेवारी १९५८ रोजी

कायद्याच्या कलम ३३ सी अन्वये तक्रार दाखल केली. या

तक्रारीत असे नमूद करण्यात आले होते की, प्रतिवादींना २८ जुलै ते २ सप्टेंबर १९५७ या कालावधीत 'अ, मालमत्तेचे विभाजन जाहीर करून' काम नाकारण्यात आले होते आणि असा दावा करण्यात आला होता की, व्यवस्थापनाने स्वतःच्या कारणास्तव या दिवसांमध्ये विभाग चालविण्याचा निर्णय घेतला नाही आणि प्रतिवादींना कामावरून काढून टाकले, या तक्रारीच्या विरोधात प्रतिवादींना कायद्याच्या कलम २५ सी अन्वये ले-ऑफ नुकसान भरपाईचा दावा करण्याचा अधिकार होता. या तक्रारी विरुद्ध अपीलकर्त्याने अनेक युक्तिवाद मांडले,

कलम ३३० अन्वये ही तक्रार अकार्यक्षम असून ती हाताळण्याचा अधिकार कामगार न्यायालयाला नाही, असा युक्तिवाद त्यांच्यावतीने करण्यात आला. तोही फसवा होता. विभाग बंद करणे म्हणजे लॉक आऊट आहे जे परिस्थितीत पूर्णपणे रास्त आहे आणि म्हणूनच प्रतिवादी यांना ले-ऑफ नुकसान भरपाई मागण्याचा अधिकार नाही. लेबर कोर्टाने प्राथमिक आक्षेप न्यायालयास अधिकार क्षेत्र नसल्याचा फेटाळून लावत कलम ३३ सी

अन्वये .तक्रार सक्षम असल्याचा निर्वाळा दिला.. प्रतिवादींच्या बाजूने आढळलेल्या गुणवत्तेच्या आधारे आणि म्हणून अपीलकर्त्याला संबंधित कालावधीची ले-ऑफ भरपाई प्रतिवादींना देण्याचे निर्देश दिले. या आदेशालाच सध्याच्या अपीलात आपल्यासमोर आव्हान देण्यात आले आहे; आणि हेच दोन ,प्रश्न आपल्यासमोर उभे राहतात.

या अपिलावर निर्णय घेण्याच्या हेतूने आम्ही ,असे गृहीत धरू की प्रतिवादींनी कलम ३३० अन्वये दाखल केलेली तक्रार सक्षम होती आणि जर प्रतिवादींना अन्यथा अधिकार असता तर लेबर कोर्ट ले-ऑफ नुकसानभरपाईचा दावा ग्राह्य धरू शकले असते. {हॉट गृहीतकावर} आम्ही ज्या प्रश्नावर निर्णय घेण्याचा प्रस्ताव ठेवतो तो असा आहे की संबंधित कालावधीत अपीलकर्त्याचे विभाजन बंद करणे म्हणजे लॉक-आऊट आहे असे म्हटले जाऊ शकते की नाही हे ले-ऑफच्या व्याख्येत येते का? कलम ३३ अ अन्वये प्रतिवादींनी यापूर्वी केलेल्या तक्रारीत कामगार न्यायालयाने असे म्हटले आहे की, संबंधित बंद हा लॉक आऊट होता आणि त्यामुळे अपीलकर्त्याने कायद्याच्या कलम ३३ मधील तरतुदींचे उल्लंघन केले नव्हते.

सध्याच्या अर्जातही प्रतिवादींनी हे मान्य केले आहे की, हा बंद म्हणजे लॉक-आऊट म्हणजे लॉक-आऊट आहे, परंतु त्यांनी असे म्हटले आहे की लॉक-आऊट ले-ऑफच्या व्याख्येत येतो आणि हाच त्यांच्या छंटणी भरपाईच्या दाव्याचा आधार आहे. त्यामुळे आमच्या निर्णयासाठी प्रश्न निर्माण होतो की, लॉक आऊट कलम २ (केकेके) अंतर्गत येतो का, ज्यात ले-ऑफची व्याख्या केली जाते?

कलम २ (केकेके) मध्ये कोळसा, वीज किंवा कच्च्या मालाची कमतरता किंवा साठा जमा होणे किंवा यंत्रसामुग्री तुटणे किंवा इतर कोणत्याही कारणास्तव एखाद्या कामगाराचे नाव त्याच्या औद्योगिक आस्थापनाच्या मस्टर रोलवर आहे अशा कामगाराला रोजगार देण्यास नियोक्त्याचे अपयश, नकार किंवा असमर्थता अशी व्याख्या केली आहे

व ज्याला काढून टाकण्यात आलेले नाही. हे १९६० च्या व्याख्येचे स्पष्टीकरण आहे, जे 'मांडणे अनावश्यक आहे. हे स्पष्ट आहे की ले-ऑफचे व्यवस्थापन व्याख्येत निर्दिष्ट केलेल्या कारणांपैकी एक किंवा अधिक कारणांमुळे होते. कोळशाचा तुटवडा किंवा विजेचा तुटवडा किंवा कच्च्या

मालाचा तुटवडा किंवा साठा साचणे किंवा यंत्रसामुग्री तुटणे किंवा इतर कोणत्याही कारणास्तव ही कपात होऊ शकते. " इतर कोणतेही कारण " ज्याला ही व्याख्या संदर्भित करते, आपण असे कारण असू शकतो जे आधीच निर्दिष्ट केलेल्या कारणांशी जोडलेले किंवा सुसंगत आहे . प्रतिवादींच्या वतीने आमच्यासमोर विनंती करण्यात आली आहे की, " व्याख्येत नमूद केलेले इतर कोणतेही कारण आधीच्या कारणांसारखे नसावे, परंतु ज्या कारणास्तव ले-ऑफ झाले असेल त्याचे इतर कोणतेही कारण समाविष्ट केले जावे; आणि याच्या समर्थनार्थ कलम २५ ई (३) वर अवलंबून आहे. कलम २५ ब मध्ये तीन प्रकारच्या प्रकरणांचा समावेश आहे जिथे कामगाराला कामावरून काढून टाकण्यात आले असले तरी त्याला नुकसान भरपाई दिली जात नाही. यापैकी एक कलम २५ ई (३) ने विहित केले आहे; आस्थापनाच्या दुसर् या भागातील कामगारांचा संप किंवा उत्पादन मंदावल्यामुळे कामावरून काढून टाकल्यास नुकसान भरपाई द्यावी लागत नाही. . युक्तिवाद असा आहे की या कलमात निर्दिष्ट केलेले कामावरून काढून टाकणे वगळण्यात आले आहे कारण, परंतु अपवाद वगळता, , त्याने व्याख्या आकर्षित केली असती

एस 2 (केकेके) ची आणि नियोकृत्यावर ले-ऑफ नुकसान भरपाई देण्याचे बंधन घातले असते. हे खरे आहे यात शंका नाही; परंतु या कलमात नमूद केलेले प्रकरण "कोणतेही इतर कारण" पूर्वकारणासारखेच असावे या मताशी कसे विसंगत आहे हे आपल्याला दिसत नाही. आस्थापनाच्या एका भागात संप झाला किंवा उत्पादन मंदावले आणि ले-ऑफ झाला तर ज्या कारणामुळे ले-ऑफ झाले आहे ते व्याख्येत नमूद केलेल्या कारणांसारखेच असेल यात शंका नाही. त्यामुळे "इतर कोणतेही कारण " या अभिव्यक्तीचा अर्थ व्याख्येत निर्दिष्ट केलेल्या आधीच्या कारणांसारखा किंवा तत्सम असा असावा, याबद्दल आमचे समाधान आहे. अलाहाबाद उच्च न्यायालयाने जे. के. होझरी फॅक्टरी विरुद्ध लेबर अपीलल ट्रिब्युनल ऑफ इंडिया आणि एएनआर या खटल्यात हेच मत व्यक्त केले आहे. (-^ल);

(ल) ए.आय.आर. १९५६ सर्व. 498,

आता आपण या कायद्यांतर्गत लॉक आऊट म्हणजे काय याचा विचार करूया. कलम २(१) लॉक-आऊट म्हणजे नोकरीचे ठिकाण बंद करणे किंवा काम बंद ठेवणे अशी व्याख्या करते. कामाची कमतरता, किंवा नियोक्त्याने कितीही कामगारांना कामावर घेण्यास नकार देणे व असलेल्या कर्मचाऱ्यास काम देण्यास नकार देणे आहे —

ट्रेड डिस्प्युट्स अॅक्ट, १९२९ (१९२९ चा व्हीआय आय) च्या कलम २ (ई) मधील लॉक आऊटच्या व्याख्येत कलम २(१) अन्वये सध्याच्या व्याख्येव्यतिरिक्त लॉक-आऊटचे वर्णन करणारे एक अतिरिक्त कलम समाविष्ट करण्यात आले होते' , ज्यात अशी तरतूद करण्यात आली होती की, 'असे बंद करणे, निलंबन करणे किंवा नकार देणे वादाच्या परिणामी घडते आणि त्याचा हेतू 'त्या व्यक्तींना सक्ती करणे किंवा त्याने नियुक्त केलेल्या व्यक्तींना सक्ती करण्यास भाग पाडणे किंवा दुसऱ्या नियोक्त्याला मदत करणे' या हेतूने आहे की त्यांनी घेतलेल्या कामगारांनी रोजगाराच्या अटी किंवा शर्ती स्वीकाराव्यात किंवा नोकरी प्रभावित व्हावी ". हे कलम आता

हटवण्यात आले आहे. असे असले तरी लॉक आऊटचे आवश्यक स्वरूप बऱ्यापैकी तेवढेच आहे. लॉक आऊट हे संपाचे विरोधी असे वर्णन करता येईल. ज्याप्रमाणे संप हे कर्मचार्यांना त्यांच्या औद्योगिक व्यवहारांची अंमलबजावणी करण्यासाठी उपलब्ध असलेले शस्त्र आहे, त्याचप्रमाणे लॉक आऊट हे एक शस्त्र आहे, जे मालकांना कर्मचार्यांना जबरदस्तीने प्रक्रियेद्वारे त्यांचे म्हणणे पटवून देण्यासाठी आणि त्याच्या मागण्या मान्य करण्यासाठी उपलब्ध आहे. भांडवल आणि श्रम यांच्या संघर्षात, संपाचे अस्त्र कामगारांना उपलब्ध असते आणि अनेकदा ते वापरतात, तसेच लॉक-आऊटचे अस्त्र मालकाला उपलब्ध असते आणि त्याचा वापर तो करू शकतो. तथापि, संबंधित पक्षांनी दोन्ही शस्त्रांचा वापर करताना कायद्यातील संबंधित तरतुदींच्या अधीन असणे आवश्यक आहे. हल्ले आणि टाळेबंदीशी संबंधित अध्याय पाचमध्ये दोन्ही शस्त्रे आणि त्या दोन्ही शस्त्रांचा वापर कोणत्या मर्यादेच्या अधीन असणे आवश्यक आहे यातील विरोधाभास स्पष्टपणे समोर आला आहे. त्यामुळे लॉक आऊट ही

संकल्पना ले-ऑफ या संकल्पनेपेक्षा मुळातच वेगळी आहे आणि म्हणूनच जेथे व्यवसाय बंद करणे म्हणजे लोकआउट आहे ते कलम २ (१) अन्वये ले-ऑफच्या ते कलम २(kkk) अन्वये कक्षेत आणणे अशक्य आहे. मेसर्स प्रेसिडेन्सी जूट मिल्स कंपनी लिमिटेड विरुद्ध प्रेसिडेन्सी जूट मिल्स कंपनी कामगारांची संघटना (२) मध्ये कामगार अपीलीय न्यायाधिकरणाने निरीक्षण नोंदवले आहे, लॉक आऊटचे आवश्यक स्वरूप विचारात घेताना त्याच्या शब्दकोशाचा अर्थ लक्षात घेता येईल. शब्दकोशाच्या अर्थानुसार लॉक-आऊट चा अर्थ असा आहे की " नियोक्त्याने १९७६ऑपरेटिव्ह्सना काम देण्यास नकार देणे अटी व्यतिरिक्त की ज्या नंतरच्यांनी एकत्रितपणे स्वीकारल्या आहेत.

ढोबळमानाने सांगितल्याप्रमाणे ले-ऑफ सामान्यतः चालू व्यवसायात होते, तर लॉक आऊट म्हणजे व्यवसाय बंद होणे. ले-ऑफच्या बाबतीत, — कलम २ (केकेके) मध्ये नमूद केलेल्या कारणांमुळे नियोक्ता एक किंवा अधिक कामगारांना रोजगार देण्यास

असमर्थ आहे. • लॉक-आऊटच्या बाबतीत नियोक्ता व्यवसाय बंद करतो आणि कलम 2 (केकेके) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कारणांशी संबंधित नसलेल्या कारणांसाठी सर्व कामगारांना बाहेर ठेवून कामाच्या जागेला कुलूप लावतो. अशा प्रकारे दोन्ही संकल्पनांचे स्वरूप पूर्णपणे भिन्न आहे आणि त्यांचे परिणामही आहेत. ले-ऑफच्या बाबतीत नियोक्ता कायद्याच्या कलम 25 (सी), (डी) आणि (ई) द्वारे प्रदान केल्यानुसार नुकसान भरपाई देण्यास जबाबदार असू शकतो; • पण लॉक आऊटच्या बाबतीत ही जबाबदारी लावता येणार नाही. लॉक-आऊटच्या बाबतीत नियोक्त्याची जबाबदारी लॉक-आऊट योग्य आणि कायदेशीर आहे की नाही यावर अवलंबून असेल; परंतु दायित्व काहीही असले तरी ले-ऑफ नुकसान भरपाई देण्याकरिता लागू असलेल्या तरतुदी लॉक आऊटच्या प्रकरणांना लागू करता येत नाहीत. त्यामुळे सध्याच्या प्रकरणातील लॉक आऊट • हा ले-ऑफ नव्हता असे आमचे मत आहे. अशा प्रकारे याचिकाकर्त्यांना अपीलकर्त्याकडून कोणत्याही ले-ऑफ भरपाईचा दावा करण्याचा

अधिकार नाही. योगायोगाने आम्ही हे सांगू इच्छितो की या प्रकरणातील परिस्थिती स्पष्टपणे दर्शविते की लॉक आऊट पूर्णपणे योग्य होता. अपीलकर्त्याच्या मॅनेजरवर हिंसक हल्ला करण्यात आला होता आणि खालच्या विभागात काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या इतर सदस्यांना प्रतिवादींनी धमकावले होते. अशा परिस्थितीत जर अपीलकर्त्याने आपल्या कार्यस्थळाला कुलूप लावले तर प्रतिवादींद्वारे त्याच्या वर्तनाविरुद्ध कोणतीही तक्रार केली जाऊ शकत नाही.

परिणामी अपील मंजूर होते, कामगार न्यायालयाने दिलेला आदेश रद्द केला जातो आणि कलम ३३ सी अंतर्गत प्रतिवादींनी दाखल केलेली तक्रार फेटाळली जाते. खर्चाबाबत कोणतेही आदेश दिले जाणार नाहीत.

अपील मंजूर .

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X